

Opvallend gemerkte Waterrallen

Sinds eind 1973 werden door ondergetekende tot nu toe 200 Waterrallen geringd en eveneens opvallend gemerkt. Aan de loopbenen bevinden zich opvallende kleurringen. Iedereen die Waterrallen ziet — lopend of opvliegend — wordt vriendelijk verzocht te letten op de opvallende kleurringen aan de loopbenen en hiervan onder vermelding van kleur van de kleurringen en de datum en plaats van waarneming opgave te doen aan:

● G. H. J. de Kroon, Havendijk 56, Gorinchem.

Nestkasten voor stootvogels en uilen

Bij Roofvogelwerkgroep 'Meijerij' is een uitgebreid stencil verkrijgbaar waarin uitvoerig ingegaan wordt op de bouw van stootvogel- en uilennestkasten. In dit stencil wordt elke soort (Kerkuil, Steenuil, Bosuil, Torenvalk) apart behandeld met daarbij de diverse tekeningen en maten van de nestkast(en) die voor elke soort gebruikt kan (kunnen) worden. Ook staat er uitgebreid in beschreven waar men de nestkasten kan plaatsen en met welke factoren men rekening moet houden bij het plaatsen.

Dit stencil is verkrijgbaar door storting van f 2,50 op bankrekeningnummer 128708360 van de Rabobank of postgiro nr. 2846672 t.n.v. Roofvogelwerkgroep 'Meijerij', p/a: Ger van den Oetelaar, Kerkheiseweg 26, Liempde (N.B.).

De Ooievaars van Oudewater

Ook dit jaar werd het bekende ooievaarsnest te Oudewater door een paartje Ooievaars bewoond. Helaas kwamen er op dit nest in 1975 geen jongen groot. Volgens ons kan dit twee oorzaken hebben.

De eerste hiervan is dat reeds vóór de komst van de eerste Ooievaar een paartje Kauwen het nest in bezit had genomen. Toen de eerste Ooievaar arriveerde durfde deze niet op het nest te landen. Pas na enige tijd werd het kauwenlegsel verwijderd en weldra verscheen de Ooievaar, die al die tijd in de om-

Oudewater, 7 juni 1975 'In gevecht'.

Foto: Ad Sprang

trek van Oudewater had rondgezworven, op het nest. Enkele dagen later arriveerde Ooievaar nummer twee en weldra bleek dat de Ooievaars het goed met elkaar konden vinden. Jammer genoeg was het broedseizoen toen al vrij ver gevorderd en het kan zijn dat de Ooievaars dit jaar geen eieren hebben gehad. Dit vermoeden wordt versterkt door de waarneming van 29 mei j.l. toen beide Ooievaars voor ten minste twee uur het nest hadden verlaten, nadat de bevolking ons verzekerd had dat er door de Ooievaars al zeker een week werd gebroed. De tweede oorzaak dat deze Ooievaars niet voor nakomelingen zorgden is volgens ons het volgende: toen wij op zaterdag 7 juni j.l. weer in Oudewater waren, waren wij getuigen van een aanval op het nest door twee 'vreemde' Ooievaars. Aan de hand van tijdens dit gevecht gemaakte foto's konden wij vaststellen dat zeker één van de belagers een Ooievaar was die vorig jaar in Oudewater met succes 3 jongen had grootgebracht. Bij toeval hadden wij namelijk in 1974 ontdekt dat een der Ooievaars op het rechter loopbeen een knobbeltje had, waarschijnlijk een oude vergroeide pootbreuk. (Zie bijgaande foto's — afvliegende Ooievaar 1974; aanvallende Ooievaar 1975).

Tijdens dit gevecht, dat ongeveer 15 minuten duurde, waren op een gegeven moment 3 Ooievaars op het nest aanwezig (2 'vreemden', waaronder het 'knobbeltje', en een verdediger). Op het nest rolden de Ooievaars op, over en door elkaar, terwijl de veren in het rond vlogen. Mochten er toen eieren geweest zijn, dan kunnen deze door dit gevecht verloren zijn gegaan.

Ook in 1974 is het nest door twee Ooievaars tegelijk aangevallen. Misschien is het een idee om in, of in de omgeving van Oudewater nog een nest te plaatsen, zodat wellicht twee paartjes tot broeden kunnen komen, of zou dit de kans op gevechten vergroten?

● Gerard Bogaert, Ad Sprang & Luc de Bruyn, Duikerstraat 16 bis, Utrecht.

Oudewater, 27 juli 1974.

Foto: Luc de Bruijn

Bescherming van Zeearenden in Sleeswijk-Holstein

De bescherming van de Zeearend in Sleeswijk-Holstein verliep in 1975 met bijzonder veel succes. Van de vijf aanwezige broedparen hebben er drie met succes gebroed. Zo'n succesrijk broedsucces had voor langer dan 10 jaren niet meer plaatsgevonden.

Hieronder wordt het broedverloop per paar weergegeven:

Broedpaar nr. 1. Het broeden begon omstreeks 20 maart en verliep relatief zonder verontrusting. Na ongeveer 30 dagen gaf het paar, dat zich in Sleeswijk-Holstein in 1973 nieuw gevestigd had, het broeden op. Een directe controle van de horst wees uit dat één ei gebroken was, terwijl het tweede

twee jongen uit, die in de eerste helft van juli met succes uitvlogen. Hiermee heeft dit zeearendpaar voor het twee jaar achter elkaar succesvol gebroed.

Broedpaar nr. 5. Dit paar begon eveneens begin maar met broeden en midden april kwam een jong met succes uit. Samen met de in mei toegevoegde jonge Zeearend die in gevangenschap werd geboren vlogen beide jonge vogels begin juli met goed gevolg uit.

Adoptie

In dit jaar werden door ons de eerste ervaringen verkregen met de adoptie van in gevangenschap geboren Zeearenden. Een vorige poging om eind april een ongeveer 14 dagen oud jong bij broedpaar nr. 2 te laten adopteren mislukte. Ook lukte het niet deze

Dr. Arnd Rüger voor een zwaar, met prikkeldraad en scheermesdraad, beschermde nestboom van Zeearenden in Sleeswijk-Holstein, 30 mei 1975. Foto: D. A. C. van den Hoorn

ei voor een nader onderzoek veilig gesteld kon worden.

Broedpaar nr. 2. Dit paar begon gedurende begin maart met broeden. Rond 10 april kwam een jong uit. Eind mei werd hier met succes een jong dat in gevangenschap was geboren toegevoegd. Helaas is één der jongen intussen vleugellam bemachtigd geworden en wordt sindsdien in een volière verzorgd.

Broedpaar nr. 3. Het betreft hier een jong paar, dat eerst in 1974 een broedpoging in dit gebied ondernam. Midden maart werd met broeden begonnen. Het paar broedde verscheidene dagen te lang dan de tijd die daarvoor nodig was en begin mei werd het legsel verlaten. Eén ei kon ten behoeve van nader onderzoek veilig gesteld worden.

Broedpaar nr. 4. Het broeden begon, zoals voor deze vogels gewoonte is, relatief laat. Na ongeveer 40 dagen broeden kwamen er

jonge vogel bij broedpaar nr. 1 onder te brengen, nadat zij hun broedsel opgegeven hadden.

Met succes verliep een dergelijke poging gedurende eind mei met twee jonge Zeearenden in de ouderdom van ongeveer 6 weken. Hier werd bij het paar nr. 5 en een dag later bij paar nr. 2 een ongeveer even oud jong uit gevangenschap toegevoegd. De adoptie verliep in beide gevallen zonder problemen, daar de jongen nog op de zelfde dag door de oude vogels gevoederd werden. Bij het broedpaar nr. 5 werden de beide jonge vogels nog eind september samen in het broedgebied waargenomen.

Beide in gevangenschap geboren Zeearenden waren afkomstig van het kweekstation van C. Fentzloff, Burg Guttenberg. De heer Fentzloff heeft met behulp van het Wereld Natuur Fonds en het Zoologisch Genootschap Frankfurt van 1858 een fokstation op-

gericht. Tot nu toe was het uitbroeden van Zeearenden in gevangenschap alleen in de diertuin van Wenen gelukt.

Met de goede resultaten van deze experimenten is het bewezen dat op deze wijze het jongenaantal van de Zeearenden kunstmatig is te vergroten. Het verdient nader bekeken te worden of de methode op den duur succesvol kan zijn.

Onze dank geldt voor alle bewakers, grondbezitters en andere talrijke helpers. Zonder hen zou een dergelijk succes niet mogelijk zijn geweest. In 1975 hebben hierbij meer dan 100 vrijwillige bewakers meegewerkt. Hiervan kwamen er alleen al 15 bewakers uit Nederland.

Ook voor het jaar 1976 zoeken wij voor de tijd van maart tot juli weer vrijwillige bewakers voor de bescherming van de horsten van de Zeearenden.

- Dr. Arnd Rüger, Landesamt für Naturschutz und Landschaftspflege Schleswig-Holstein, Saarbrückenstrasse 38, 23-Kiel, Deutsche Bundesrepublik, tel. 0431-66090.

Zie ook 'Het Vogeljaar' 21 : 527 en 22 : 934. Tevens Dr. Arnd Rüger: Seeadlerschutz in Schleswig-Holstein in 'Wild und Hund' 78: 231 & 322-325 en in het artikel in het dagblad 'De Telegraaf' van 21 juni 1975 'De zeearend leeft nog steeds' door D. A. C. van den Hoorn.

Torenvalken in de stad

Het is mij al enkele malen gebleken, dat van de door mij verzorgde en uit Amsterdam afkomstige, zieke of gewonde, Torenvalken de eerste in gevangenschap geproduceerde braakballen vogelresten bevatten. Dit doet vermoeden, dat in grote steden Torenvalken niet meer de moeite nemen om buiten deze steden te gaan jagen, maar in de stad zelf gebruik maken van de overvloed aan mussen, Spreeuwen en Merels, temeer, daar zij als dagjagers zelden de kans zullen krijgen in een grote stad muizen en ratten te slaan. Ik word in die mening gesterkt doordat de meeste ietsels van deze stadstorenvalken bestaan uit tegen de ontelbare tuidraden van televisiemasten kapotgevlogen vleugeltjes.

Waarschijnlijk is hier sprake van eenzelfde soort 'biotoopaanpassing' als waarover Sparks en Soper in hun boek 'Uilen' schrijven en die zelfs stellen, dat bijv. bij uilen in Londen het voedsel voor 25% uit duiven en Eksters, voor 31% uit mussen, voor 37% uit lijsters, Merels en Spreeuwen en slechts voor 7% uit kleine zoogdieren en ratten bestaat.

Van de andere F-vergunninghouders en collega-valkeniers zou ik gaarne ervaren of de eerste geproduceerde braakballen van uit grote steden afkomstige pas in gevangenschap geraakte Torenvalken ook uit vogelresten bestaan. Uit grote steden afkomstige braakballen zou ik tevens gaarne ontvangen'.

- A. A. H. Klees, Fibigerstraat 3-huis, Amsterdam-Watergraafsmeer.

Torenvalken schijnen te reguleren, óók in de stad!
Red.

Grote torenvalkpopulatie te Buinen

In de zestiger jaren was het droevig gesteld met de Torenvalken in dit gebied. Er waren maar bitter weinig broedgevallen geconstateerd. Met het invallen van de jaren zeventig ging het echter beter met de stand. In het broedseizoen 1972 waren er in de gehele gemeente Borger (waar het dorp Buinen slechts een klein deel van uitmaakt) 12-15 broedparen. In 1973 waren dat iets minder, maar wel verspreid over de gehele gemeente. Nu is het verheugend te vermelden dat er alleen in de omgeving van Buinen al 9-11 paren zijn gevonden. Dat dit voor een klein gebied veel moet zijn bewijst wel het volgende: In een gebiedje van 1 bij 1½ km komen twee zekere broedparen voor, terwijl twee andere paren van broeden verdacht worden. Vorig jaar kwam in dit gebied maar 1 paar voor, dat 5 jongen groot gebracht heeft. Op dit moment hangen er in dit gebied 2 nestkasten, waarvan één deze herfst pas geplaatst is, terwijl in de andere met goed gevolg een paartje gebroed heeft. Zeven jongen zijn geringd en uitgevlogen. Eén paar Torenvalken nestelt onder het dak van een verlaten zomerhuisje. Het ziet er dus naar uit dat er dit jaar veel valken zullen uitvliegen.

- Hans Dekker, Hoofdstraat 76, Buinen, post Borger Dr.

Torenvalk valt Groene Specht aan

Eind december 1974 deed onze boswachter B. van de Kamp tijdens een surveillanceronde binnen ons Laarder Wasmeer-complex de volgende niet alledaagse waarneming. Het Laarder Wasmeer-complex, geheel omraast, is gelegen tegen de noordoostrand van Hilversum aan. De Torenvalk komt hier in voor hen gebouwde kasten broedend voor. Ook de Groene Specht wordt hier af en toe waargenomen. Vanuit zijn surveillanceauto zag de boswachter Van de Kamp hoe een volwassen Torenvalk herhaalde malen een volwassen Groene Specht trachtte te slaan. Beide vogels leken hem volkomen gezond. De Torenvalk kon de Groene Specht niet bemachtigen. De Groene Specht vluchtte en zocht dekking in een konijnenpijp. De Torenvalk liet de vogel daarna met rust.

- Ing. J. Ph. Dhont, Rentmeester der Stichting 'Gooisch Natuurreservaat', Koninginneweg 7, Hilversum.

Uit onze voedselstudies van de Groene Specht ontdekten wij dat de Groene Spechten gedurende de afgelopen winter hun hoofdvoedsel (mieren) door vermoedelijk de grote vochtigheid niet voldoende konden vinden waardoor de soort verdween van de vaste plaatsen waar zij regelmatig als standvogel voorkomen. De vogels gingen zwerven en de vogels die bleven, verzwakten, waarvan er ongetwijfeld ook een aantal stierf.

Wellicht heeft de Torenvalk zo'n verzwakte Groene Specht trachten aan te vallen, overigens ditmaal zonder resultaat!

J. T.

Vogel-Kosmos-Kalender 1976

Dertien prachtige kleurenfoto's (29 x 24¹/₂) met afbeeldingen van Boomklever, Grote Bonte Specht, Drieteenmeeuwen, Reuzenreiger, Spreeuw, Papegaaiduikers, Keizerarend (kopstudie), Grote Karekiet, Holenduif, Torrenvalken, Oehoe, Witte Pelikaan en Kleine Flamingo's van de vogelfotografen H. Reinhard (8), G. Ziesler (3), T. Angermayer (1) en H. Schrempf (1) treffen wij in deze nieuwe kalender aan. De aan- of van het nest afvliegende vogels zijn bijzonder aantrekkelijk of schoon wij toch wat meer zouden afstappen van foto's bij de nesten. Een fijne kalender voor elke liefhebber van in het wild levende vogels.

Vogel-Kosmos-Kalender 1976. Uitg. Franckh'sche Verlagshandlung W. Keller & Co., Kosmos-Verlag, Stuttgart. Prijs DM 12,80.

Kronen-Kalender 1976 'Schöne Vogelwelt'

Reikhalzend hebben wij uitgekeken naar de nieuwe Kronen-Vogelkalender 1976. Dit maal in een groter en gewijzigd formaat (21 x 38,5 cm) met twaalf prachtige, in 6-8 kleurendruk, vogeltekeningen. Op de twaalf platen worden afgebeeld: Wintertaling, Goudvinken, Kraanvogel, Huismussen, Fuut met jong, Hazelhoen, Roodborst, Gekraagde Roodstaarten, Belfijster en Kepen van de tekenaar F. Murr en Visdiefjes van L. Binder. De achterzijden van de kalenderbladen zijn gebruikt voor een klein gedrukte tekst met gegevens over verbreiding, kenmerken en gedrag, biotoop, voortplanting, voedsel, trek en ouderdom met daarbij verklaring van de Latijnse naam en vermelding van Duitse volksnamen. Voor al de Kepen, Groene Specht en Belfijster spreken mij erg aan.

J. T.

Schöne Vogelwelt. Kronen-Kalender 1976. Kronen-Verlag, Erich Cramer, 2-Hamburg-50 (Altona). Prijs f 15,75 (DM 12,80).

Die Eier der Vögel Europas

De titel van dit boek, waarvan deel I kort geleden is verschenen, doet minder vermoeden dan hierin in werkelijkheid wordt behandeld. Het is tegelijkertijd een platenatlas waarbij vrijwel alle broedende vogels in Europa zijn afgebeeld, de verbreiding van de broedvogels is op kaartjes weergegeven, 88 tafels geven de afbeeldingen weer (op natuurlijke grootte) van de eieren van alle Europese vogelsoorten. Per soort worden in de tekst behandeld: broedgebied, biotoop, gegevens over het nest, eieren met maten en gewichten, grootte van legsel, legtijd, aantal broedsels, broedduur, begin van de broedtijd, broedverzorging en literatuurgegevens. Nederland staat op de verbreidingskaartjes heel klein afgebeeld en daarom zijn de juiste gebieden soms wat minder precies aangeduid en soms zijn de stippen zelfs helemaal iets verschoven. Daarom wordt het voorkomen soms nauwelijks voor ons land aange-

geven of niet op de juiste plaats (zie b.v. Purperreiger, Lepelaar, Aalscholver, Kwak, Wespandief, Havik, Blauwe Kiekendief, Klein Waterhoen, Dwerg- en Zwartkopmeeuw). Tal van prachtige foto's blijken opnamen te zijn van de vrouw van de auteur, Ilse Makatsch. Het broeden van de Morinelplevier in Nederland wordt min of meer als eenmalig geval vermeld.

Een vrome wens blijft nog steeds een meer uitgebreide biotoopbeschrijving van het broedgebied met uitgebreide gegevens over de vegetatie en dergelijke. Deze gegevens zouden bijzonder nuttig kunnen zijn voor het bestemmen van gebieden, met de juiste biotopen voor de juiste soorten, als beschermd natuurreserveaat. Zoveel biotopen gaan er verloren doordat men vaak nog té ondeskundig is omtrent de bepaalde eisen die door een vogelsoort gesteld worden. Ofschoon het boek werkelijk niet in de eerste plaats tot het verzamelen van eieren uitnodigt, wordt wel in het kort iets daarover verteld. Wettelijke bepalingen in onze Europese landen en wat betreft de achteruitgang van bepaalde soorten in Europa vielen helaas buiten het bestek van dit boek. Het is een prachtige uitgave welke uitnodigt om er in te bladeren, groot formaat en zwaar kunstdrukpapier. Dit deel bevat o.m. de duikers, stormvogels, reigerachtigen, ganzen, eenden, hoenders en plevieren. Deel II zal in 1976 verschijnen.

J.T.

Dr. Wolfgang Makatsch: Die Eier der Vögel Europas. 468 pag., formaat 22,5 x 30,8 cm, 67 kleurentafels, 463 foto's van meer dan 80 fotografen (1974). Uitg. Urania-Verlag, Leipzig/Jena/Berlin. Prijs f 96,— of DM 80,—.

Birds of Lebanon and the Jordan Area

Een boekje over de vogels van een gebied, dat in deze tijd vaak op een andere manier onze aandacht vraagt en waar bescherming van de vogels in het algemeen en van de zeer talrijke doortrekkers in het bijzonder een dringende zaak is.

Miss Benson heeft deze gids niet alleen geschreven doch heeft eveneens de vaak zeer geslaagde illustraties gemaakt.

De trek van de vele duizenden stootvogels moet in het betreffende gebied indrukwekkender zijn dan die over de Bosporus, hoewel daarover veel meer geschreven is en wordt. Als propagandiste voor de vogelbescherming heeft de schrijfster in het land zelf ongetwijfeld met de verschijning van dit boekje de praktische vogelbescherming een flinke steun gegeven, hetgeen stellig haar bedoeling is geweest.

Een handig boekje, dat voor de vogelliefhebbers en de toeristen in de Libanon een zeer bruikbaar hulpmiddel is.

H.J.L.

S. Vera Benson, M.B.O.U.: Birds of Lebanon and the Jordan Area. 218 pag. met 94 tekeningen in kleur en 258 in zwart-wit (1970). Uitgave van The International Council for Bird Preservation. Distributed by Frederick Warne & Co. Ltd., London & New York. Prijs f 24,95.

Vogelfang und Vogelberingung zur Brutzeit

Wie zou een boek over dit onderwerp beter kunnen schrijven dan Hans Bub? Het ringonderzoek in Nederland kunnen we nog aardig in de hand houden en het is dan ook algemeen bekend dat het ringen van vogels in de broedtijd, afgezien van enkele uitzonderingen, geen aanbeveling verdient. Het is dan ook een zeer specialistische uitgave waarvan het vastleggen van de diverse methoden en werkwijzen zeer zeker dienstelijk is. Of in de vele andere landen, waar ook geringd wordt, van deze gegevens misschien niet een wat té overmatig gebruik zal worden gemaakt, is natuurlijk niet te controleren.

Het boekje kan in elk geval specialisten, die zich met dit onderwerp willen bezighouden, behoeden voor té gewaagde experimenten en zoals de auteur ook zelf schrijft 'Fang und Beringung von Altvogeln am Nest sollten überhaupt weitgehend oder ausschliesslich auf Planarbeiten und spezielle Untersuchungen beschränkt bleiben'. Ja, ik zou zelfs het vangen met behulp van nylonnetten niet willen propagieren...

J. T.

Hans Bub: *Vogelfang und Vogelberingung zur Brutzeit*. 50 afb., 112 pag. (1974). Die Neue Brehm-Bücherei Nr. 470. Uitg. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt. Prijs DM 9.50

A Field Guide to Australian Birds: Passerines

Ruim 350 van de bijna 750 in Australië voorkomende vogelsoorten worden in deze gids behandeld en zij behoren allen tot de orde van de Passeriformes. De overige soorten, waaronder de emoes, de stootvogels en de zeevogels worden behandeld in het tweede deel *The Field Guide to Australian Birds: Non-passerines*.

Voor in het boek zijn de 39 kleurplaten opgenomen met de genummerde afbeeldingen. Naast elke plaat staan de namen van de soorten met daarbij heel kort een karakteristiek kenmerk en het paginanummer van de beschrijving van de vogel.

Het systeem is zoals in de Vogelgids, doch met dien verstande, dat alle platen geconcentreerd voor in het boekje zitten. Voorts is van elke soort een duidelijke beschrijving en een verspreidingskaartje opgenomen.

De afbeeldingen zelf zijn stijf, alle vogels van een familie in dezelfde houding en zoals de schrijver zelf zegt 'een hulp bij de herkenning en geen kunstwerken'. De kleuren zijn zo natuurgetrouw mogelijk. Van diverse soorten zijn verschillende vormen en fasen afgebeeld. Het geheel ziet er zeer verzorgd uit en heeft een Engelse en een Latijnse index.

H.J.L.

Peter Slater: *A Field Guide to Australian Birds: Passerines* met ruim 350 afbeeldingen in kleur, 309 pagina's (1975). Uitg. Scottish Academic Press Ltd., Edinburgh 3. Prijs f 33,—.

Wetlands

Het jaarthema 1975 van de International Youth Federation for Environmental Studies and Conservation is 'Wetlands'. Hierover is een handleiding samengesteld waarin de projecten MAR, AQUA en Telma worden behandeld, criteria voor de belangrijkheid van 'wetlands', 'Wetland-Convention', betekenis van getijdegebieden, voordelen van 'wetlands', vogeltellingen in 'wetlands', achteruitgang en herstel van het Hornborga-meer, Dollard en onderzoek naar voedingsoecologie en gedrag van de Kluut, actieplan, lijst nuttige adressen en literatuur.

In 1973 had de IYF als jaarthema 'Nationale parken' en in 1974 'Bedreigde dieren en planten'. De oorspronkelijke uitgave verscheen in het Zweeds door Bo Landin en Ulf Lundwall, de bewerking geschiedde door Ruud Groen en Gerard van Dijk. Als bijlage zijn opgenomen een 'Beknopte handleiding voor het inventariseren van weidevogels', 'Optimale teldagen voor waterwild op het Veluwemeer (Harderwijk-Elburg) van 1961 t/m 1969' en 'Biotoopeisen van enkele rietvogels'. Deze handleiding zou in groter aantal verspreid moeten kunnen worden. De volledige tekst kan men bestellen bij de IYF, Information Officer, c/o IUCN, 1110 Morges, Zwitserland.

Bo Landin & Ulf Lundwall: *Wetlands*. Bewerking door Ruud Groen & Gerard van Dijk, gestencild, 67 pagina's (juni 1975). Te bestellen door storting van f 2,80 (f 1,50 + f 1,30 port) of Bfr. 40 op postgirorekening 3 215 361 t.n.v. Ruud Groen, Dikninge 163, Amsterdam, onder vermelding 'Wetlands-handleiding'.

Elseviers Gids van Water- en Wadvogels

In deze gids worden tekst en illustraties gebruikt van het grote boek 'De vogels van de wereld', dat ook bij Elsevier verscheen. Het woord 'gids' is wat misleidend voor dit boekje. Ondanks het handige zakformaat is het niet een boekje om mee te nemen op excursie! Het behandelt in dit korte bestek niet minder dan 49 watervogelfamilies die in de gehele wereld voorkomen. Een gids voor wereldreizigers dus.

Elke familie is er in beschreven, terwijl van talloze vertegenwoordigers van zo'n familie iets naders wordt geschreven.

Voor diegenen waarvoor het grote boek te kostbaar zou zijn, is het zeker een prettig bezit, als men maar voor ogen houdt dat men met deze gids niet het Nederlandse wad behoeft op te gaan, en ook geen volledigheid moet eisen.

De gekleurde plaatjes tussen de tekst en de vertaling zien er goed verzorgd uit.

J. T.

Oliver Austin & Arthur Singer: *Elseviers Gids van Water- en Wadvogels*. 240 pag., 248 gekleurde tekeningen van Arthur Singer. Vertaling dr. A. van der Stelt en drs. H. M. van der Stelt-Strijbos (1975). Uitg. Elsevier Nederland B.V., Amsterdam. Prijs f 19,90

Prisma Vogelboek

In 1958 verscheen de eerste druk van een boekje, waarin in een zo beknopt mogelijke vorm alle belangrijke gegevens van iedere in Nederland en België voorkomende of waargenomen vogelsoort staat vermeld.

Het dient dus in de eerste plaats als een naslagwerk, waarin een ieder zich van de belangrijkste feiten uit het leven van een bepaalde vogelsoort op de hoogte kan stellen.

Van elke vogelsoort worden gegevens verstrekt over: kenmerken, vlucht, geluid, gezelschap, biotoop, voedsel, broedtijd, broedduur, legsel, broedgebied, winterverblijf, voorkomen en ondersoorten.

In de thans verschenen zevende druk, die aantoont hoeveel vraag er inmiddels naar dit boekje is geweest, is de tekst geheel herzien en aangevuld, waarbij ook voor Nederland en België nieuwe soorten zijn beschreven en ingevoegd.

De 10 kleurenfoto's hebben in het boekje niet zo'n belangrijke functie. Ofschoon het boekje een maximum aan gegevens bevat, zouden gegevens over voor- of achteruitgang en aanbevolen literatuur per soort een welkome aanvulling kunnen geven in één van de volgende drukken die ongetwijfeld nog zullen volgen!

J.T.

J. E. Sluimers: Prisma Vogelboek. 202 pag. (1975), zevende geheel herziene druk. Prisma-boek nr. 1595. Uitg. Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen. Prijs f 7,50

Facsimile-uitgaven van 'Verkade Albums'

Op 23 september jl. vond de presentatie plaats van de heruitgave van Thijssse's jaargetijdencyclus Lente, Zomer, Herfst en Winter in aanwezigheid van de enige nog in leven zijnde illustrator Jan Voerman jr.

Niets in deze vier albums, die in de jaren 1906-1909 zijn verschenen, is veranderd. De tekst is langs fotografische weg uit de oor-

spronkelijke albums overgenomen en de los bijgeleverde plaatjes zijn gemaakt d.m.v. nieuwe fotolitho's van de originele aquarellen.

Het enige nieuwe aan de jaargetijden-cyclus is het 'ten geleide' dat Kees Hana voor elk deel schreef.

De albums zijn evenals de kleurenplaatjes uitstekend uitgevoerd en met belangstelling zien wij uit naar de heruitgave van nog meer Verkade's albums, waarbij speciaal gedacht wordt aan Texel, de Wadden, Paddestoelen, Hans de Torenkraai enz.

H.J.L.

Jac. P. Thijssse: Lente, Zomer, Herfst en Winter. Pentekeningen L. W. R. Wenckebach. Kleurenplaatjes (apart bijgeleverd) van Jan van Oort, L. W. R. Wenckebach en Jan Voerman jr. Ten geleide van Kees Hana. Heruitgaven (1975). Uitg. Zomer en Kauning Boeken B.V., Wageningen. Prijs per deel f 18,50. Leden van Natuurmonumenten f 15,50 per deel en bij bestelling van de vier delen f 14,50 per deel. Te bestellen op giro 9933 van Natuurmonumenten, 's-Graveland.

Begraaf kadavers nooit op strand

In de 'Texelse Courant' van 14 november j.l. lasen wij dat meerdere raadsleden het met een mededeling van B. en W. eens waren, om op het strand kadavers die zich in slechte staat bevinden op het strand te begraven. De heer L. J. Weijdt vond dat de situatie van het Texelse strand zodanig is dat zo'n kadaver al gauw met het zoete bodemwater in aanraking kan komen en dan een bedreiging is voor de kwaliteit van het drinkwater, om nog maar niet te spreken van de onsmakelijke toestanden die bij blootspoelen ontstaan. 'Nooit kadavers op het strand begraven', was zijn advies waarbij de heren Ellen en Van den Heerik zich aansloten. Vroeger hadden wij een goede opruimingsdienst aan het strand. Dat waren vooral de Bonte Kraaien, Zilver- en Mantelmeeuwen. Daarom zouden wij deze 'natuurlijke opruimers' wat meer in ere moeten houden!

De vier originele Jaargetijdenalbums van Verkade.

Over milieuwaardering

Overall in Nederland worden momenteel vogelinventarisaties uitgevoerd, en veel lezers van Het Vogeljaar nemen daaraan deel. Waarvoor worden de resultaten van de inventarisaties gebruikt? Niet zelden voor de vervaardiging van zogenaamde landschaps-waarderingskaarten (Kromme Rijn-gebied, uiterwaarden). In een artikel in Wetenschap & Samenleving (1975 no. 4, pag. 22-28) wordt door de Werkgroep Kritische Biologie van de Bond voor Wetenschappelijke Arbeiders gewaarschuwd tegen dergelijke landschapswaarderingen.

1. Allereerst zijn er wetenschappelijke bezwaren. Meestal worden alleen planten en broedvogels geïnventariseerd, de rest blijft buiten beschouwing. Voorts worden inventarisaties meestal maar één keer uitgevoerd, zodat met aantalsfluctuaties geen rekening wordt gehouden. Vervolgens zijn de gebruikte criteria zoals diversiteit, zeldzaamheid e.d. subjectief evenals het gewicht dat men aan deze criteria toekent.

Er bestaat op dit moment absoluut geen overeenstemming over de te kiezen waarderingsformules. Bovendien lijkt het uitgesloten dat daarover ooit overeenstemming komt: het is nu eenmaal onmogelijk waarde-vrij te waarderen. Het is dus ongeoorloofd een 'ecologisch' waarde-oordeel uit te spreken.

2. Ook als men schadelijke Ingrepen in gebieden situeert, die volgens de waarderingskaart 'minder waardevol' zijn, kan men de functies van een 'waardevol' gebied compleet ruïneren. De Aalscholvers van het Naardermeer kunnen bijvoorbeeld ook 30 km verderop worden vergiftigd. Het is zelfs denkbaar dat een ingreep méér schade aanricht bij situering in een 'minder waardevol' dan in een 'zeer waardevol' gebied, precies het omgekeerde dus van wat de waarderingskaart suggereert.

3. Milieuwaardering past helemaal in een defensieve strategie van milieubeheer. De ecologen zoeken in feite precies uit welke landschappen kapot mogen: ze proberen het ene landschap te redden door het andere op te offeren. De bedoeling mag dan goed zijn, maar het middel is levensgevaarlijk. Men zou dit middel eigenlijk alleen mogen gebruiken in noodgevallen, als alle andere middelen hebben gefaald. Waarderingskaarten lenen zich maar al te gemakkelijk voor misbruik, zoals onlangs bleek in het geval van de gemeente Houten (U.) die een dubieus uitbreidingsplan 'ecologisch' ondersteunde met de waarderingskaart van het Kromme Rijn-rapport.

Conclusie: Het produceren van ecologische waarderingskaarten is wetenschappelijk aanvechtbaar en strategisch gevaarlijk. De Werkgroep vraagt zich dan ook af of het geoorloofd is de onderzoeksresultaten van de honderden amateurs die met name voor vogeltellingen aan karteringsprojecten mee-

werken, ongevraagd te gebruiken voor de vervaardiging van waarderingskaarten, d.w.z. ter mogelijke ondersteuning van ruimtelijke ontwikkelingen waar zij helemaal niet achter staan.

In een slotpassage over alternatieven stelt de Werkgroep dat er in Nederland geen enkel natuurgebied meer verloren mag gaan en dat het er niet alleen om gaat enkele waardevolle gebieden te verdedigen, maar om de maatschappelijke oorzaken achter de natuurvernietiging zichtbaar te maken en daar greep op te krijgen: ingrepen in het landschap zijn alleen maar te voorkomen door ingrepen in de maatschappij.

● Werkgroep Kritische Biologie, p/a Nachtegaalstraat 30 bis, Utrecht. Het artikel is verkrijgbaar door storting van f 1,50 (inkl. porto) op giro nr. 2307567 t.n.v. BWA te Amsterdam, onder vermelding van 'Milieuwaardering'.

Noord-Friesland Buitendijks

Zojuist verscheen een derde uitgave van de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee ná de boeken over Dollard en Oosterschelde.

Ondiepe wateren van de kuststroken, met de daarbij behorende estuaria, kustmoerassen, lagunen en wadden, zijn uitgerekend de gebieden waar fauna en flora het rijkst zijn vertegenwoordigd, terwijl de mens die het gemakkelijkst kan exploiteren.

Het Nederlandse waddengebied is een belangrijk onderdeel van deze 'gouden rand'. Deze belangrijke gebieden worden in ons land niet alleen bedreigd door vervuiling, maar ook door inpoldering. Het waddengebied of delen daarvan (Balgzand, Dollard) vallen niet alleen onder deze bedreiging. Daar is nu Noord-Friesland Buitendijks bijgekomen. Dit rapport gaat over dit in gevaar zijnde gebied. Ontstaan van het landschap, landschap, plantengroei, bodemfauna, waterstaatkundige aspecten, landbouw, werkgelegenheid, kosten-baten analyse, standpunt van de Waddenzeevereniging en litteratuur worden hierin behandeld. Van pag. 36 tot pag. 55 behandeld de heer P. M. Zegers het hoofdstuk over de vogels. Het gemiddelde aandeel dat de Friese kust heeft ten opzichte van het gehele Waddenzeegebied is niet minder dan 15%. Uit de vermelde gegevens moet worden geconcludeerd dat de Friese kust internationaal zeer hoog gewaardeerd moet worden en als natuurgebied even onvervangbaar is als bijvoorbeeld de Dollard. De verspreidingskaartjes van de Kluut en de Kanoetstrandloper illustreren duidelijk hoe binnen het waddengebied de verschillende soorten hun eigen plaats hebben. Tellingen tonen de waarde van het bedreigde gebied aan. Op kaartjes wordt aangegeven waar zich Tureluur, Kluut, Wulp, Smient en Visdief in het bijzonder ophouden. De gevolgen van de tracés A, B, C en D worden aan het eind van dit hoofdstuk besproken.

Het is geen gemakkelijke lectuur, zoals men zelf al in de inleiding schrijft. Maar wie net als wij inziet, dat de vernietiging van de natuur en van de wereldzeeën in volle gang is en gekeerd moet worden om een catastrofe te voorkomen, zal de moeite van het lezen er voor over hebben. Bovendien is het prachtig geïllustreerd met instructieve foto's en vergemakkelijken de korte hoofdstukjes met de vetgedrukte kopjes in de kantlijn het lezen zeer. Hier is gedegen kost uit de grond gestampt, waarvan de roep die hieruit klinkt naar wij hopen niet tevergeefs zal zijn.

J. T.

Onder redactie van Jan Abrahamse & Hemmo Muntingh met medewerking van de auteurs dr. J. J. Beukema, drs. T. H. Boterweg, ir. F. Bouma, drs. W. Joenje, drs. H. J. Muntingh, ir. E. C. Smith & P. M. Zegers: Noord-Friesland Bultendijks. 120 pag., 45 foto's en tal van figuren (1975). Verkrijgbaar bij de uitgeefster de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee, postbus 90, Harlingen door storting van f 15,— op haar gironummer 1 726 195 onder vermelding van 'boek Noord-Friesland Bultendijks'.

Met dit rapport, dat op 28 oktober j.l. is aangeboden aan Gedeputeerde Staten van Friesland, wil de Waddenzee-vereniging, door het verzamelen van feitenmateriaal en berekeningen, een bijdrage leveren aan de discussie en de besluitvorming over de komende dijkverhoging in het noorden van Friesland (zie ook 'Het Vogeljaar' jrg. 23 - no. 4 - pag. 167).

Veluwe, wilt en bijster landt

Het nu nog gebruiken van deze ondertitel, daterend uit het jaar 1432, wijst op een bepaalde instelling van de schrijver. Het 25ste boek van Jac. Gazenbeek en tevens laatste, hij is kort geleden op 80-jarige leeftijd overleden, is namelijk positief in zijn benadering. Veel oudere schrijvers, die andere (betere) tijden gekend hebben schrijven met een gevoel van nostalgie. In dit boek blijft ook nu nog de liefde voor het land en zijn bewoners leven.

Hij neemt ons ver in de geschiedenis mee, vertelt over sagen en volkssprookjes en schetst met eenvoudige woorden het ontstaan van de huidige vorm van de Veluwe.

Apart accent daarin krijgen de heidevelden en zandverstuivingen (o.a. wordt er verteld over de huidige beheersproblematiek).

Verrassend weet de schrijver ons echter ook weer terug te voeren naar deze tijd en pakt onderwerpen als natuurbewoud en recreatie op frisse wijze aan. Twee bijzonder boeiende beschrijvingen wijdt de schrijver aan ons grootste nationale natuurreservaat 'De Hoge Veluwe' en 'Het Planken Wambuis'.

De foto's in dit boek zijn een hoofdstuk apart. Deze zijn zorgvuldig geselecteerd uit het fotoarchief van wildfotograaf Jan den Besten uit Apeldoorn. Geen onbekende bij de prijswinnaars van onze jaarlijkse vogelfotoprijsvraag! Mede door de ruime opzet van dit boek komen zij uitstekend tot hun recht, vooral de groep moefflons in de blauwachtige nevel van de vallende avond, de moer-

vos en haar jong en de bolderende korhaan zijn ware juweeltjes.

Een ander charmant punt bij deze opnamen is dat je als lezer niet de indruk krijgt dat het de fotograaf alleen om het plaatje te doen is geweest. De natuur heeft de voorrang gehad, alles is zonder verstoring tot stand gekomen.

Daarbij zijn vooral de vogels ontzien, uitgezonderd drie opnamen van spechten, zijn er geen foto's op of bij het nest gemaakt.

Juist nu er de laatste tijd veel tegen vogelfotografieren geageerd wordt o.a. door de natuurfotografen zelf! Deze consequente houding van Jan den Besten is dan ook bijzonder te waarderen. Het nadeel dat er nu opnamen ontbreken van typische vertegenwoordigers van de Veluwe vogelwereld moeten we dan maar voor lief nemen.

Frits van Daalen

Jac. Gazenbeek: Veluwe, wilt en bijster landt. Met foto's van Jan den Besten, 42 zwart-wit foto's en 23 kleurenfoto's, 95 pag. (z.j.). Uitgeverij Terra, Zutphen. Prijs f 29,50.

De Veluwe natuurlijk?

Dit boekje, met als ondertitel 'Het Veluwe-massief: 'behouden', 'behouden' of 'woekeren met natuurlijke ontwikkelingsmogelijkheden?', heeft heel wat pennen in beweging gebracht. Het herinvoeren van wolf en wisent zouden sleutelfactoren in ons natuurlijk ecosysteem zijn. Allemaal goed en wel maar krijgen wij daarmee onze honderden reeds uitgestorven plantensoorten, onze insecten waarvan bepaalde soorten in versneld tempo verdwijnen en onze vogels zoals de Klapetekster en de Wulp weer terug? De ideeën van drs. Van de Veen zijn ernstig het nadenken waard, maar niet zaligmakend. Veel moeten wij bij de bron van het kwaad zoeken namelijk lucht-, grond- en watervervuiling, waarbij de grote bevolkingsdichtheid met de daaruit voortvloeiende noodzakelijkheid zoals bijvoorbeeld recreatie en wegen haar invloed sterk doet gelden. Een bijzonder lezenswaardig boekje dat tot discussie uitlokt en een bijdrage wil zijn voor de veiligstelling van Veluwe. J.T.

Drs. H. E. van de Veen: De Veluwe Natuurlijk ? 56 pag., 15 zwart-wit foto's, twee kaarten (1975). Uitg. De Gelderse Milieuraad, Arnhem. Verkrijgbaar door storting van f 6,75 op giro 2465801 t.n.v. Gelderse Milieuraad, Kasteel Zypendaal, Zypendaalseweg 44, Arnhem.

Verwaarloosde knotwilgen moeten geknot worden

Om het achterstallig onderhoud van circa 770.000 verwaarloosde knotwilgen uit te voeren worden vele vrijwilligers gevraagd. Wie nog wil deelnemen aan dit werk kan zich aanmelden bij de Stichting Werkwinkel, Hilversum (tel. 02150-84444).

De brochure 'De Knotwilg', waarin richtlijnen voor het knotwerk worden gegeven, kan besteld worden bij Natuurmonumenten, Noordereinde 60, 's-Graveland, tel. 02150-62004 (zie ook 'Het Vogeljaar' jrg. 23 - no. 1 - pag. 42).